

ВУЗІВСЬКА ПРЕСА ЯК СКЛАДНИК ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ВИЩОГО ПЕДАГОГІЧНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Костянтин Миколайович Фендріков

*Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди,
пошукувач кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи, Україна*

Анотація. У статті розкрито підходи науковців до визначення суті, обґрунтування складників, характеристики функціональної спрямованості освітнього середовища вищого навчального закладу, зокрема педагогічного; акцентовано увагу на методах і формах професійно-педагогічного впливу вузівської преси як складника цілісного освітнього середовища педагогічного вишу на процес професійного становлення майбутніх учителів.

Ключові слова: освітнє середовище, вузівська преса, вищий педагогічний навчальний заклад, майбутні вчителі, методи, форми, професійно-педагогічний вплив.

Вступ

Підготовка майбутнього вчителя належить до найбільш актуальних проблем сучасної освіти, оскільки особистість учителя поза сумнівом залишається визначальною в українській школі, і від його компетентності та ціннісних орієнтирів залежить не лише процес реформування освіти, а й розвиток суспільства загалом.

Педагогічна освіта нині набуває нового характеру й змісту, що зумовлено вимогою підготовки такого фахівця, який би був здатний самостійно й творчо розв'язувати складні проблеми в освітній і педагогічній практиці. З огляду на це, становлення майбутнього вчителя в сучасних умовах передбачає, перш за все, формування активної життєвої й професійної позиції, вибір і конструювання індивідуальної освітньої траєкторії, набуття додаткових професійних компетентностей у широкому контексті соціально-економічних і культурних змін.

Це в свою чергу зумовлює необхідність у створенні відповідного освітнього середовища вищого педагогічного навчального закладу як педагогічної системи, що об'єднує в собі освітні ресурси, засоби навчання, педагогічні методи, прийоми, технології, суб'єкт-суб'єкту взаємодію учасників навчально-виховного процесу тощо й спрямовує свої зусилля на формування інтелектуально-розвиненої, соціально-активної, творчої особистості майбутнього вчителя, який володіє необхідним рівнем професійних знань, умінь і навичок.

Одним із складників такої педагогічної системи виступає вузівська преса, діяльність якої спрямована на вдосконалення освітнього середови-

ща педагогічного вишу й формування професійно-значущих якостей майбутнього вчителя: гуманістичних ціннісних орієнтацій, конструктивно-критичного мислення, професійної спрямованості, досвіду соціальної поведінки, здатності до самовдосконалення, творчої й професійної самореалізації. Власний професійно-педагогічний потенціал вузівська преса реалізує за допомогою специфічних для преси засобів, до яких належать інформаційно-семантичне поле, композиційно-графічна модель, газетні акції, реклама тощо. Водночас, виконуючи функції соціально-педагогічного моніторингу, вузівська преса безпосередньо й опосередковано відображає всі сторони життя вищого навчального закладу, включаючи міжособистісні стосунки, естетику професійної діяльності, взаємозв'язок людини і природи тощо.

Вивчення наукової літератури з проблеми дослідження дозволило визначити напрями наукових пошуків учених щодо визначення суті, характеристики складників, функціональної спрямованості освітнього середовища вищого навчального закладу, зокрема педагогічного. Освітнє середовище вишу вивчається як педагогічний феномен (А. Артюхіна); фактор професійного самовизначення (О. Мондонен), соціокультурного розвитку студентів (Н. Зибина), професійної самосвідомості (Л. Андрєєва), адаптації студентів в умовах оптимізації освітнього середовища (Г. Горська, Т. Браун), формування професійних та громадянських компетентностей (С. Мякішев, Л. Ориніна); засіб розвитку творчої особистості майбутнього фахівця (С. Пименова, І. Подольська) тощо.

Однак питання методів і форм професійно-педагогічного впливу вузівської преси як складника цілісного освітнього середовища педагогічного вишу на процес професійного становлення майбутніх учителів не стали предметом окремого наукового студіювання, що визначено в якості мети нашого дослідження.

Результати дослідження

Виклад основного матеріалу. Вивчення підходів науковців [8; 9; 10; 11] до тлумачення дефініції «освітнє середовище вищого навчального закладу» дозволило розглядати названу категорію як систему впливів і умов становлення суб'єкта професійної діяльності, а також можливостей для його розвитку, які містяться в соціальному й просторово-предметному оточенні вишу.

Оскільки, за визначенням дослідників [3; 5; 7], вузівська преса є складником освітнього середовища вищого педагогічного навчального закладу видається доцільним з'ясування методів і засобів її професійно-педагогічного впливу на студентську аудиторію. При цьому зазначимо, що такий вплив здійснюється, як правило, не в традиційних формах, без примусу, стимулюючи читачів до самоаналізу, самооцінки й самовдосконалення.

Екстраполюючи класифікацію методів виховання за Ю. Бабанським [2, с. 257], класифікацію методів виховання на основі структури особистості [4, с. 69] на функціональну структуру вузівської преси, вважаємо доцільним виокремлення трьох взаємопов'язаних і взаємообумовлених методів реалізації педагогічного впливу вузівської преси, як-от: інформування (вплив на свідомість і поведінку), переконання (вплив на свідомість, підсвідомість і поведінку) й стимулювання (вплив на свідомість, підсвідомість, почуттєво-вольову сферу, поведінку).

Підкреслимо, що комплексність такого професійно-педагогічного впливу дозволяє вирішувати низку завдань, серед яких пріоритетними є: формування професійної спрямованості майбутніх учителів; конструктивно-критичного осмислення ними порушуваних вузівською пресою проблем; набуття навичок висловлювання власної позиції шляхом особистих публікацій у вузівській газеті або обговорення надрукованих матеріалів [3, с. 90].

У процесі наукового пошуку встановлено, що використання методів професійно-педагогічного впливу вузівських газет (інформування, переконання, стимулювання) відбувається в специфічних для преси формах, до яких належать [3, с. 91]:

- аналітичні газетні жанри (статті, розширена кореспонденція, опитування й інтерв'ю), що сприяють формуванню громадянської й професійної позиції, професійних інтересів, потреб і мотивів);

- художні (замальовки, есе) й інформаційні жанри (інтерв'ю, репортажі, кореспонденція) з елементами замальовок щодо професійної, наукової, громадської, дозвіллевої діяльності викладачів і студентів, що містять значний потенціал для формування професійної спрямованості майбутніх учителів;

- художні (замальовки, есе) й аналітичні (статті, репортажі, кореспонденція) жанри, які надають інформацію культурологічного характеру й опосередковано впливають на формування духовних потреб, естетичних смаків, загальної й професійної культури читачів;

- публікації й коментарі до нормативно-правових актів, звітів щодо фінансово-економічної, міжнародної діяльності вишу, встановлення зв'язків вишу зі школами – дозволяють формувати дидактичну, економічну й правову культуру в межах конструктивно-критичного світогляду;

- газетні акції (круглі столи, дискусії, благочинні акції) – слугують потужним важелем пропаганди досвіду соціальної поведінки, публічних виступів, аналізу громадської думки тощо.

На окрему увагу заслуговує діяльність молодіжних редакцій вузівських газет, які створюють міцне підґрунтя для реалізації методів професійно-педагогічного впливу й сприяють вияву творчого потенціалу майбутніх учителів, набуття ними журналістських навичок, досвіду компонування й оформлення газетних публікацій, формування організаторських і комунікативних умінь.

Результати наукового пошуку засвідчили, що вузівська преса як складник освітнього середовища педагогічного вишу відіграє першорядну роль у формуванні професійної спрямованості майбутніх учителів. Цьому сприяють, у першу чергу, публікації щодо наукової й професійно-педагогічної діяльності викладачів і студентів. Педагогічний потенціал таких публікацій криється не тільки в силі позитивного прикладу викладача, однокурсника, ровесника чи старшого товариша, але й у створенні атмосфери причетності до досягнень, гордості за свого «колегу» й навчальний заклад. Прилучення до успіхів людей, які працюють поряд, несе імпульс інтимізації спільних досягнень, породжує під час сприймання газетного матеріалу почуття корпоративності й впливає на формування професійного інтересу до педагогічної діяльності через усвідомлення її суспільної значущості. При цьому фактор позитивних емоцій відіграє роль домінуючого інструменту в процесі формування емоційної готовності майбутніх учителів до професійної діяльності [3, с. 96]. Прикладом таких матеріалів слугують численні публікації в газетах педагогічних вишів («Учитель», «Університетське слово», «Гаудеамус», «Студентська територія», «Alma Mater» та ін.) під рубриками «Крізь віки завжди молода», «Джерело наснаги і духовності», «Студентська сім'я», «Міс університет», «Студентська весна», «Універсіада», «Дебют першокурсника» тощо.

Зауважимо, що інтерв'ю з керівниками вишу різного рівня, замальовки про викладачів, що підкреслюють цінність самотності особистості, її внутрішнього світу, пропагують демократичність спілкування, створюють ефект особистісних контактів читачів з героями публікацій, знешкоджують посадові й вікові бар'єри, сприяють взаєморозумінню й установленню принципів рівності, співпричетності, корпоративності у вирішенні проблем.

Водночас, спогади про успіхи факультету, студентської групи, однокурсників сприяють повторному переживанню читачами позитивних емоцій, одночасно актуалізуючи потребу в творчому самовираженні. Відчуття власної значущості на емоційному фоні суспільного визнання народжується, як правило, й у героїв публікацій, а «ситуація успіху» сприяє їхньому самовдосконаленню й подальшій професійній кар'єрі.

Формуванню професійної спрямованості майбутніх учителів засобами вузівської преси сприяє й розширення кореспонденції щодо зв'язків вишу зі школами, проходження студентами педагогічних практик, застосування в навчально-виховному процесі новітніх освітніх технологій, що дозволяє занурити студентів у педагогічну атмосферу, намітити орієнтири для підвищення професіоналізму й педагогічної майстерності.

Беручи до уваги значущість інтелектуальної й творчої активності особистості як необхідної умови соціального й професійного становлення майбутнього вчителя, вузівська преса всіляко сприяє реалізації творчих здібностей читачів і в цьому контексті формуванню естетичних потреб й естетичних смаків студентської читацької аудиторії. Успішність такої ви-

ховної мети досягається за умови постійного звернення до поезії як засобу вираження естетичного ставлення до світу, копіткої праці з авторами матеріалів, що друкуються на сторінках вузівських газет. Зокрема, під час відбору матеріалів і підготовці їх до друку враховується вибірковий характер спрямованості естетичних смаків студентської аудиторії для виведення «масового читача» з кола звичних уявлень. Разом із цим приділяється значна увага оволодінню багатством мови – умінню вільно й привабливо для аудиторії висловлювати свої думки. Така взаємодія членів редакційних колегій зі студентами-дописувачами допомагає формувати їхній стиль, пробуджує інтерес до роботи над словом [3, с. 102].

Як засвідчили результати власних спостережень, матеріали, підготовлені студентами-дописувачами, викликають підвищений інтерес у студентської читацької аудиторії і стають прикладом для наслідування. Газети в свою чергу фокусують увагу на публікаціях студентів, які написані стилістично грамотно, створюючи громадську думку про те, що «володіння пером» є ціннісною якістю майбутнього вчителя.

У процесі наукового пошуку з'ясовано, що професійне становлення майбутнього вчителя неможливе і без набуття мінімуму правових і економічних знань, необхідних для успішної життєдіяльності. Вузівська преса як складник цілісного освітнього середовища педагогічного вишу слугує потужним важелем у формуванні економічної й соціально-правової культури майбутніх учителів. Вирішення цього завдання здійснюється шляхом публікацій нормативно-правових актів, матеріалів щодо фінансово-економічної діяльності вишу, діяльності студентських і громадських організацій, покращення матеріальної бази окремих факультетів, перспектив розвитку вишу в цілому. Як засвідчили експрес-опитування студентів вищих педагогічних навчальних закладів особливо привабливими для них є критичні статті, що дозволяють формувати конструктивно-критичний погляд на оточуючу дійсність.

Зауважимо, що в цьому контексті вузівська преса реалізує позицію Л. Виготського, який зазначав, що «...ставлення особистості до середовища завжди має носити характер активності, а не простої залежності» [6, с. 22]. Вузівська преса, створюючи підґрунтя для формування у студентів готовності публічно висловлювати власну думку, в першу чергу, розвиває їхню активність – сукупність вольових якостей, що знаходять вираження в прагненні прийняти або не прийняти чинні норми поведінки, по-друге, сприяє розвитку толерантності майбутнього вчителя – поваги до чужої думки, здатності неупереджено оцінювати події і явища, співвідносити власну позицію з наявною інформацією.

Окрім цього, статті проблемного характеру змушують читачів шукати відповіді на порушені питання, забезпечуючи у такий спосіб формування їхньої соціальної активності.

Висновки

Таким чином, проведене дослідження дає підстави стверджувати, що вузівська преса як складник освітнього середовища вищого педагогічного навчального закладу має потужні важелі професійно-педагогічного впливу на становлення майбутнього вчителя. Серед методів такого впливу домінують інформування, переконання, стимулювання, що реалізуються в таких специфічних для преси формах, як аналітичні, художні й інформаційні жанри з елементами замальовок щодо професійної, наукової, громадської, дозвіллевої діяльності викладачів і студентів; художні публікації й коментарі до нормативно-правових актів, звітів щодо фінансово-економічної, міжнародної діяльності вишу, встановлення зв'язків вишу зі школами; газетні акції (круглі столи, дискусії, благодійні акції) тощо. Реалізація вузівською пресою зазначених методів і форм дозволяє вирішувати низку завдань, як-от: формування професійної спрямованості майбутніх учителів; конструктивно-критичного осмислення ними порушуваних вузівською пресою проблем; набуття навичок висловлювання власної позиції шляхом особистих публікацій у вузівській газеті або обговорення надрукованих матеріалів; розвиток естетичних потреб і естетичних смаків.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів порушеної проблеми. Перспективу її подальшого вивчення вбачаємо в обґрунтуванні педагогічних умов реалізації педагогічного потенціалу преси вищих педагогічних навчальних закладів у процесі фахової підготовки майбутніх учителів.

Перелік використаних джерел

1. Активизация форм и методов развития духовной культуры личности студента : межвуз. сб. науч. тр. / [отв. ред. Л. Е. Серебряков] ; Вологод. гос. пед. ун-т. – Вологда : ВГПИ, 1991. – 104 с.
2. Бабанский Ю.К. Избранные педагогические труды / Ю.К. Бабанский. – М. : Педагогика, 1989. – 559 с.
3. Бабилова С. О. Педагогический потенциал вузовской газеты в профессиональном становлении будущих учителей : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / С. О. Бабилова ; Уральский гос. пед. ун-т. – Екатеринбург, 2000. – 200 с.
4. Безрукова В. С. Педагогика: проективная педагогика : учебник для уч-ся инд.-пед. техникумов / В. С. Безрукова. – Екатеринбург : Деловая книга, 1996. – 340 с.
5. Бондырева С. К. Вуз в пространстве культуры и культурное пространство вуза / С. К. Бондырева // Мир психологии. – 2000. – №3. – С. 199-205.
6. Выготский Л. С. Педагогическая психология / Л. С. Выготский. – М. : Педагогика-Пресс, 1996. – 536 с.

7. Казаков Ю. М. Педагогічні умови застосування медіаосвіти у процесі професійної підготовки майбутніх учителів : дис. канд. пед. наук : спец. 13.00.04 / Ю. М. Казаков ; Луганський нац. пед. ун-т ім. Т. Шевченка. – Луганськ, 2007. – 228 с.

8. Каташов А. І. Педагогічні основи розвитку інноваційного освітнього середовища сучасного ліцею : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / А. І. Каташов ; Луганський нац. пед. ун-т ім. Т. Шевченка. – Луганськ, 2001. – 22 с.

9. Освітнє середовище для підготовки майбутніх педагогів засобами ІКТ : [монографія] / Р. С. Гуревич [та ін.] ; за ред. проф. Р. С. Гуревича. – Вінниця : ФОРМ І. О. Рогальська, 2011. – 348 с.

10. Семенов В. Д. Педагогика среды : учеб. пособие / В. Д. Семенов. – Екатеринбург : Изд-во Урал. гос. ун-та, 1993. – 63 с.

11. Ясвин В. А. Образовательная среда: от моделирования к проектированию / В. А. Ясвин. – М. : Смысл, 2001. – 365 с.

© К. М. Фендріков

Порядок цитирования:

Фендріков К. М. Вузівська преса як складник освітнього середовища вищого педагогічного навчального закладу [Електронний ресурс]: наукова стаття / К. М. Фендріков // Траектория науки. – 2015. – № 5. – 0,39 авт. арк. – Режим доступу: <http://pathofscience.org/index.php/ps/article/view/27>. – Назва з екрана.

UNIVERSITY PRESS AS A CONSTITUENT PART OF THE EDUCATIONAL ENVIRONMENT OF A HIGHER PEDAGOGICAL EDUCATIONAL ESTABLISHMENT

Kostyantyn Fendrikov

H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University, graduate student of the Department of General Pedagogy and Pedagogy of Higher School, Ukraine

Abstract. The article reveals scientists' approaches to defining the essence, grounding the components, characterizing the functions of the educational environment of high school, pedagogical in particular. Special attention is paid to methods and forms of professional and pedagogical influence of the university press, which is viewed as a constituent part of the educational environment of a higher pedagogical educational institution, on the process of future teachers' professional formation.

Keywords: educational environment, university press, higher education institution, future teachers, methods, forms, professional and pedagogical influence.

© K. Fendrikov